

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

МАРІЯ ПОЦЮРКО

ТЕМА 1. ФІЛОСОФІЯ, ЇЇ ЗМІСТ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

**ЛЕКЦІЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ФІЛОСОФІЯ”**

Для студентів другого та третього курсу спеціальностей:

- 017 Фізична культура і спорт*
- 014.11 Середня освіта*
- 073 Менеджмент*
- 241 Готельно-ресторанна справа*
- 242 Туризм*
- 227 Фізична терапія, ерготерапія*
- 024 Хореографія*

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін
„31” серпня 2018 р. протокол № 1
Зав.каф _____ О. А. Полянський

Львів – 2018

ТЕМА 1. ФІЛОСОФІЯ, ЇЇ ЗМІСТ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Поняття про співвідношення світогляду та філософії. Складові, рівні та історичні типи світогляду.
2. Специфіка об'єкта та предмету філософії, його історична зміна.
3. Філософія і наука.
4. Структура філософського знання.
5. Функції філософії.

1. Поняття про співвідношення світогляду та філософії. Складові, рівні та історичні типи світогляду.

Філософія має подвійний характер і постає, по-перше, як одна з форм світогляду, по-друге, як наука або система знань. Під світоглядом розуміють сукупність оцінок і норм, поглядів і переконань, ідеалів і установок, які визначають відношення людини до світу. Тому **світогляд** – це система поглядів на світ і місце людини в ньому. Його тлумачать як систему принципів, знань, ідеалів, цінностей, надій, вірувань, уявлень про сенс і мету життя, що визначають діяльність індивіда, соціальної групи, суспільства.

Основні питання світогляду: Що таке людина і світ? Звідки вони виникли? Що є доля? Який сенс в існуванні людини і суспільства?

Світогляд являє собою складне духовне явище, для якого характерні цілісність, єдність усіх компонентів. **Структуру світогляду** становлять і виконують у ньому важливу роль такі складові елементи: *Узагальнені знання* (до світогляду належать знання, які є життєво важливими для людини, які практично і теоретично розкривають сутність відносин між людиною і світом у кожен історичну епоху); *Переконання* (внутрішні соціально-психологічні елементи духовності, в яких виявляються інтелектуальна позиція й емоційний стан, завдяки яким сприймаються або відкидаються світоглядні знання); *Цінності* (позитивне або негативне ставлення до явищ навколишнього світу, яке ґрунтується на потребах та інтересах людей, культури певного соціуму); *Ідеали* (уявний зразок досконалості, норма, до якої слід іти як до кінцевої мети); *Вірування* (форма і спосіб сприйняття соціальної інформації, норм, цінностей та ідеалів суспільного життя); *Принципи діяльності* (визначають свідоме практичне і теоретичне ставлення соціального суб'єкта до об'єкта і до самого себе); *Життєві норми* (зразки, стандарти діяльності, що склалися історично або сформувався як певні правила поведінки, виконання яких окремою людиною чи групою людей є необхідною умовою підпорядкування особистої діяльності суспільним вимогам).

У структурі світогляду виокремлюють такі *рівні*:

а) **світовідчуття** (світобачення) – емоційно-психологічний рівень світогляду, що засвідчує наявність у світогляді емоційно-психологічного елементу. Залежно від психічного стану людини, яка чуттєво сприймає світ, він може бути для неї “світлим” або “темним”, радісним або сумним. Відчуття світу, дійсності залежить від таких характеристик суб'єкта світогляду, як: вік, стан здоров'я, соціальне забезпечення, спосіб життя. Тому світовідчуття може бути оптимістичним чи песимістичним;

б) **світосприйняття** (світорозуміння) – досвід формування пізнавальних уявлень про світ, який є пізнавально-розумовим образом світу. Світосприйняття визначається культурою, професією, життєвим досвідом людини: в аграрія, художника, науковця, лікаря, промисловця, педагога, бізнесмена, юриста, військовослужбовця, священнослужителя цей образ має різне змістове забарвлення. Світорозуміння означає здатність створювати синтетично-інтелектуальну картину світу, основою якої є знання, в т. ч. професійне (“професійний світогляд”), сутності речей і процесів;

в) **світоставлення** (ставлення до світу), що постає як усвідомлено-діяльнісна життєва позиція. Основними типами світоставлення є споглядально-пізнавальне (гносеологічне), оцінювально-порівняльне (аксіологічне) і практично творче (креативне).

Характер ставлення до світу значною мірою залежить від ідейних переконань, соціального статусу людини. Важливу роль у цьому компоненті світогляду відіграє така психологічна якість, як воля, її загартованість, тренуваність (сила духу). Завдяки цьому у світогляді своєрідно поєднуються ідеї знання, здорового глузду, життєво-практичного, повсякденного міркування, досвіду професії і досвіду життя, взаємодіють різні світоглядні принципи.

Існує кілька критеріїв *класифікації* світогляду:

– за **критерієм загальності** можна виділити такі види світогляду, як: індивідуальний, груповий (професійний, національний, класовий), загальнолюдський та ін.;

– за **ступенем історичного розвитку** виокремлюють античний, середньовічний і т. д. світогляди;

– за **ступенем теоретичної “зрілості”**: *життєво-практичний* (являє собою сукупність різноманітних світоглядних понять, ідей, поглядів, цілей соціального суб'єкта, що породжуються безпосередніми умовами життя і досвідом людей); *теоретичний світогляд* (світоглядні проблеми усвідомлюються через розгорнуте обґрунтування, тому він існує в логічно впорядкованих системах, в основі яких лежить певний категоріальний апарат і логічні процедури доведень та обґрунтувань).

Світогляд має історичний характер. Це означає, що індивідуальний світогляд змінюється протягом життя окремої людини, а суспільний світогляд еволюціонує з розвитком спільноти, людства. Таке розуміння світогляду породжує необхідність виділення його **історичних типів**. Протягом історії людської цивілізації сформувалися такі типи світогляду: *міфологічний, релігійний та філософський*. Звичайно ці типи світогляду не відокремлені один від одного якоюсь чіткою межею або історичною датою. У реальному, особливо сучасному, світогляді завжди можна відшукати елементи всіх його історичних форм. Проте така класифікація дає змогу виявити певну закономірність соціального функціонування та розвитку світогляду як певної реальності.

Міфологія (від грец. *mifos* – оповідь, переказ) є найдавнішою формою духовного життя суспільства. Міфи – це фантастичні, художньо-образні оповіді про створення світу, про справи і подвиги богів і героїв, про випробування на життєвому шляху людини, про найважливіші явища природи і відносини людей в суспільстві. Прикладами міфів є давньовавілонський епос про героя Гільгамеша, давньогрецькі міфи про Геракла і його подвиги, про “золотий вік”, про титана Прометея, що викрав у богів вогонь і дав його людям, а також навчив їх мистецтв, ремесел, знань, умінь та ін. Багато міфів стародавніх народів зв'язувалися в художні розповіді, прикладами яких є давньогрецькі поеми “Іліада” і “Одіссея” Гомера, індійський епос “Рамаяна” та інші легенди, балади, казки, перекази. Міфи з'єднували в собі зачатки знання, релігійних, магічних і культових уявлень, елементи мистецтва. Вони формували уявлення про світ, виконували важливі виховні функції, стверджуючи у свідомості людей прийняті норми і цінності, забезпечували цілісність духовного життя суспільства і зв'язок поколінь.

Відмінними *рисами* міфології є: художньо-образна форма вираження, звернена головним чином до чуттєво-емоційного світу людини; ірраціонально-фантастичний характер, широка присутність уявлень про надприродне, чудеса, чаклунство; антропоморфізм, тобто перенесення на весь світ людських якостей і відносин; одухотворення космосу, природних сил; злитість, нерозчленованість світорозуміння; відсутність рефлексії – абстрактних роздумів; практична спрямованість міфу на вирішення конкретних завдань (господарство, захист від стихії, хвороб і т.д.); емоційно-образна форма вираження; описовий характер.

Релігія (від лат. *religio* – благочестя, святість) – світогляд, заснований на вірі в існування надприродного Абсолюту (Бога), який визнається верховним, священним початком світу, життя і моральності. Основними атрибутами розвинених релігій є віровчення (релігійна доктрина, в якій розкриваються властиві цій релігії уявлення про Бога, світ і людину), церква (релігійна організація, установа, священнослужителі, що

проводять співпрацю з віруючими) і культ (система релігійних ритуалів, обрядів, таїнств). У сучасному світі існує безліч релігійних напрямів. До основних світових релігій належать християнство, іслам, буддизм. Поряд із ними існує безліч національних релігійних напрямів: індуїзм, синтоїзм, іудаїзм та ін. Чільну роль у релігійній свідомості займає формування особливої релігійної духовності, основою якої є етичні цінності, ідеали способу життя і способу думки, уявлення про шляхи богопізнання і спасіння. Наприклад, у центрі християнської духовності є ідеї любові до Бога і людини до людини, справедливості, милосердя, співчуття, терпимості, совісті, обов'язку, заповіді праведного життя та ін.

Релігійній свідомості властива релігійна догматика та чітке віровчення. Релігійні віровчення розглядають як дані згори священні смисли, що зв'язують людину з Богом. Тому, тексти (книги), що містять основи віровчення (Біблія, Коран, Тора та ін.) вважають священними, та такими, що містять абсолютну істину, яка не підлягає сумніву і перегляду. Критичне ставлення до них або навіть сумнів розглядаються прихильниками релігії як блюзнірство, неприпустима ересь.

Характерною для релігійної свідомості є чільна роль віри і перевага її над розумом. Уся система засобів релігійного впливу на людину спрямована на розвиток у неї глибокої віри в істини Священного Писання. Докази розуму, логіка, факти дійсності відіграють підпорядковане значення. Апофеозом переваги віри над розумом у релігійній свідомості є відома формула одного з апологетів: “Вірую, тому що абсурдно”.

Філософія – особлива форма світогляду і духовної культури. Це теоретично оформлений, системно-раціональний світогляд. Філософія на відміну від міфології та релігії заснована не на здогадках, фантазії і вірі, а на розумі. Вона будує раціональну картину буття, використовує понятійний апарат, прагне до систематичності і внутрішньої єдності, намагається знайти закони і загальні принципи буття і формується у вигляді теорії (тобто спирається на докази в обґрунтуванні своїх положень).

Філософія виникла як закономірна відповідь на нові потреби духовного розвитку суспільства в епоху “осьового часу”, відрізняється від міфології та релігії такими якостями: раціональним характером пояснення дійсності (ґрунтується на універсальних наукових поняттях, відрізняється логічністю і доказовістю); рефлексивністю, тобто постійним самоаналізом, поверненням до своїх вихідних передумов, “вічних” проблем, критичним переосмисленням їх на кожному новому етапі. Філософія є рефлексивним “дзеркалом” не тільки для себе самої, а й для науки, культури, суспільства в цілому. Вона виступає як їх самовідображення, самосвідомість; вільнодумством і критичністю, спрямованими проти забобонів, сковуючого догматизму, сліпої віри в “абсолютні” авторитети. Критичний дух філософії виражений у стародавньому вислові: “піддавай все сумніву”, є одним з її стрижневих ідеалів.

2. Специфіка об'єкта та предмету філософії, його історична зміна.

Можна сказати, що філософія – це вершина духовного життя мислячого людства, це теоретична серцевина всієї культури народів світу. Оскільки людина споконвічно володіє допитливістю, то саме бажання зрозуміти суть загадкового, невідомого являє собою схильність до філософського роздуму. Тому філософія починається зі здивування.

Як влаштований світ загалом? Чи є першооснови і першопричини буття і в чому вони полягають? Чи існує істина і чи можливо її пізнати? У чому призначення людини і чому її життя настільки складне і суперечливе? Чи можливою є побудова справедливого суспільства, де всі були б щасливі? На ці питання людина намагається дати відповіді ось вже більше ніж 2,5 тис. років, і саме вони складають предмет філософії.

Термін “філософія” виник приблизно в VI ст. до н. е. Увів його відомий математик і мислитель Піфагор (прибл. 580-500 рр. до н. е.). Цей термін утворюється зі сполучення двох грецьких слів: *phileo* – любов та *sophia* – мудрість. Отже, буквально філософія – любов до мудрості, або, як казали за давніх часів на Русі, “любомудріє”. Однак це не означає, що філософія суто давньогрецький “винахід”. Вона виникла одночасно і на заході

(Середземномор'я – грецька культура) і на сході (Індія, Китай) в “осьовий” період (за визначенням німецького філософа ХХ ст. К. Ясперса). У 800-600 рр. до н. е. відбувається різкий поворот в історії: починається процес самоусвідомлення людиною свого власного буття і світу в цілому, що призводить до виникнення більшості релігій і появи філософії. У цей час жили Конфуцій, Лао-цзи, Мо-цзи в Китаї. В Індії виникли Упанішади, жив Сіддхартха Гаутама – Будда. В Ірані Заратустра учив про світ, де йде боротьба добра зі злом. У Палестині вели свою діяльність пророки Ілля, Ісайя, Єремія. У Греції – це час Гомера, філософів Парменіда, Геракліта, Платона, історика Фукідіда і механіка Архімеда. Практично в один і той же час і незалежно один від одного в різних частинах світу з'явилися всі напрями філософії, було розроблено основні категорії, які використовуються і зараз, закладено основи світових релігій. Це період потужного духовного піднесення в історії людства.

Для усвідомлення природи філософського знання важливо враховувати, що філософів завжди цікавили міркування про сутності, смисли, значення, цінності та оцінки. Тому типовою її ознакою є універсальність, адже вона акумулює здобутки і питання універсального, вселюдського досвіду, що втілюється у найзагальніших законах і категоріях філософської культури. Саме тому філософія є не лише однією з форм духовної культури, а й уособлює дух цієї культури, є її квінтесенцією.

Український філософ В. Шинкарук визначає філософію як “особливий різновид духовної культури, призначення якої полягає в осмисленні основ природного і соціального світу, формоутворень культури і пізнання, людини та її сутності”. Філософія, на його думку, формує у сфері суспільної свідомості систему засадничих поглядів і світоглядних переконань, узагальнених уявлень і концептуальних побудов про сутність і граничні проблеми буття, людську присутність у ньому, можливості його досягнення людським розумом.

У сучасній філософській літературі здебільшого **філософія** визначається як особлива форма пізнання світу, яка виробляє систему знань про фундаментальні принципи і основи людського буття, найзагальніші сутнісні характеристики людського ставлення до природи, суспільства і духовного життя в усіх його основних проявах. Також філософію окреслюють як узагальнене, цілісне, глобальне осмислення дійсності, що має на меті формування у мислячої людини належних орієнтирів мудрості.

Отже, філософія є вченням, яке узагальнює досвід розвитку людської духовності. Вона є системою найзагальніших теоретичних поглядів на світ, місце в ньому людини, з'ясування розмаїтих форм ставлення людини до світу.

У зв'язку з цим у різних філософських працях представлено найрізноманітніші тлумачення філософії як: світогляду; методології пізнання; знання про світ; специфічної форми ідеології і культури; науки про найзагальніші закони природи, суспільства і мислення; особливого стилю мислення – філософування.

Отже, для філософії **об'єктом** дослідження постає весь світ (Всесвіт), простір буття природи, суспільства, людини, її духовності. Зміст предмета філософії формувався історично, залежно від рівня розвитку культури. На ранніх етапах існування філософії вона містила всю сукупність знань про природу, космос і людину. Не випадково філософи античності були вченими-універсалами, вченими енциклопедистами. Радикальні зміни у визначенні предмета філософії почалися наприкінці ХVІ – на початку ХVІІ ст., коли виникає експериментальне природознавство і починається процес відмежовування від філософії конкретних наук – спочатку механіки земних та небесних тіл, астрономії та математики, потім фізики, хімії, біології тощо.

Предмет філософії – не одна якась сторона суцього, а все суще у всій повноті свого змісту і смислу. Філософія націлена не на те, щоб визначити точні межі і зовнішні взаємодії між частинами і частинками світу, а на те, щоб, долаючи ці межі, зрозуміти їх внутрішній зв'язок і єдність. Тому **предметом** філософії є відношення “людина – світ”. Тож філософія досліджує: природу та сутність світу; природу, сутність та призначення

людини; систему "людина – світ" у цілому і стан, у якому ця система перебуває.

Таким чином, основні зусилля філософської думки, починаючи з Сократа, спрямовані на те, щоб знайти вищий початок і сенс буття, осмислити унікальність і сенс життя людини у світі, збагнути відношення людини до Бога, проблеми свідомості, ідеї душі, її смерті і безсмертя, ідеї пізнання, проблеми моральності та естетики, соціальної філософії та філософії історії, а також історії самої філософії. Такими є, кажучи гранично коротко, фундаментальні проблеми філософії, таким є її предметне самовизначення.

3. Філософія і наука.

Специфіка предмета філософії зумовлена характеристикою відношення "людина – світ" (суб'єкт-об'єктна взаємодія). Тому філософія відображає світ опосередковано, *суб'єктивно*, залежно від тієї чи іншої точки зору або світоглядної системи і набуває характеру умоглядної рефлексії (сповненого сумнівами розмірковування) над суспільно-історичним досвідом людства в його прагненні пізнати навколишню дійсність. Оскільки філософські істини суб'єктивно зумовлені, багато вчених вважає, що філософія не має статусу науки, адже наукові істини мають бути об'єктивними, загальнообов'язковими. Не випадково англійський філософ Б. Рассел стверджує, що філософія займає *проміжне місце між теологією і наукою*.

Філософія спочатку була пранаукою, єдиним універсальним знанням – "царицею наук", що охоплювала всі відомі людині в даний історичний момент знання про природу, суспільство, про неї саму – в усіх напрямках. Така ситуація тривала до XVI ст. У цей період починається процес формування окремих наук (фізика, хімія, біологія тощо) зі своїм специфічним предметом. Конкретні науки "відгалужуються" від філософії. Предмет окремих наук – закони якийсь конкретної сфери буття (природа – жива або нежива, психічна організація людини тощо), предмет філософії – це закони і устрій світу в цілому, закони, які характерні не лише для частини, але для усього цілого. Філософія ґрунтується у своєму дослідженні на дані конкретних наук, а також відіграє роль методології для них.

Філософія, так само як і наука, є знанням *загального*. І філософія, і наука відображають світ у поняттях і категоріях. Інші науки, постаючи обмеженими своїми предметами, узагальнюють лише в їх межах. Для філософії ж характерна наявність *категорій*, що мають дуже широкий рівень узагальнення, таких як "закон", "буття", "дух", "свідомість", "причинність" тощо.

Наукове знання є точним, однозначним і тому загальноприйнятим для всіх людей, а філософське – *плюралістичним*. Це означає, що на ті самі питання в різних філософських школах дають неоднакові відповіді, які, що досить суттєво, мають рівноцінне значення. Інакше кажучи, у філософії не існує однозначних і загальноприйнятих положень.

Зближує науку з філософією те, що філософія, як і наука, прагне логічно обґрунтувати свої положення, довести їх, висловити в теоретичній формі. Але наукове знання об'єктивне, нейтральне щодо людських цілей і цінностей. Фізичні і хімічні формули не підлягають моральній оцінці. Філософський погляд на світ завжди *суб'єктивний*: істини філософії відбиваються крізь призму життєвих інтересів і цілей людей. Інакше кажучи, філософське мислення пов'язане з формуванням цінностей, наукове ж – реалізує вже поставлене завдання, мету або систему цінностей. Наука відповідає на питання "чому?", а філософія – на питання "для чого, з якою метою?"

Специфічною формою знання є закони науки як відображення об'єктивних зв'язків, відношень, що мають усталений характер за певних обставин. Знання законів хімії, фізики, біології дає змогу людині ефективно будувати свою практичну діяльність і навіть передбачити її наслідки. На відміну від науки, особливо природознавства, філософія *не має емпіричних законів*. Не має філософія і методів пізнання на зразок експериментальних чи математичних.

Навколо проблеми науковості філософії досі тривають суперечки. Широке поширення отримали наступні точки зору:

1. Філософія – це наука про загальні закони природи, суспільства, пізнання, або:

філософія – це наука про методи і форми пізнання, тобто методологія науки;

2. Філософія – це не наука, а світогляд (певний тип світогляду, відмінний, наприклад, від релігійного і міфологічного);

3. Філософія – це і наука, і світогляд, тобто філософія виконує в культурі, у духовному житті суспільства функції науки і функції світогляду.

Отже, філософія є світоглядним, універсальним знанням. Як світоглядна дисципліна вона оперує даними конкретних наук, інтегрує їх здобутки, зі свого боку посиляючи їм імпульси і запити світоглядного значення. Тому, філософія і наука тісно взаємодіють: наука утворює фундамент філософії, філософія є універсальним підсумком. Отож, філософія – це така система розуміння і пояснення світу і місця людини в ньому, яка спирається на науку, конкретизується і розвивається разом із наукою, і сама робить активний вплив на розвиток науки.

4. Структура філософського знання.

Структура філософського знання охоплює основні філософські дисципліни, або основні розділи філософії. Ними є:

Онтологія (грец. *ontos* – суще, *logos* – слово, вчення) – окрема галузь філософського знання, яка досліджує найбільш загальні і фундаментальні проблеми буття, сутність буття світу, основи всього сущого.

Філософія природи, або натурфілософія досліджує природне буття та природу в цілому. Вона виступає теорією розвитку – філософським вченням про універсальні закони руху і розвитку природи, суспільства і мислення.

Гносеологія (грец. *gnosis* – знання, *logos* – вчення) – теорія пізнання, що досліджує найбільш загальні проблеми пізнавальної діяльності (природа пізнання, його форми, методи, види, поняття істини, її критерії тощо).

Епістемологія (грец. *episteme* – знання, *logos* – вчення) – теорія наукового пізнання, що досліджує пізнавальне ставлення суб'єкта до об'єкта, природу і можливості пізнання людиною світу й себе самої, загальні передумови, засоби і закономірності пізнання, критерії його істинності.

Логіка – вчення про закони і форми мислення;

Соціальна філософія – окреслює закономірності розвитку суспільства, зв'язки суспільства та природи, суспільства й людської індивідуальності, розглядає найбільш загальні проблеми функціонування і розвитку суспільства.

Філософська антропологія – досліджує найбільш загальні і суттєві проблеми існування людини, аналізує людину як цілісну особистість, стратегію її життєдіяльності, прагне збагнути сенс її появи на світ.

Аксіологія (грец. *axia* – цінність, *logos* – вчення) – теорія цінностей, філософське вчення про природу цінностей, їх місце в реальності, структуру ціннісного світу, тобто про зв'язок різних цінностей між собою, із соціальними і культурними факторами і структурою особистості.

Етика – філософська теорія моралі.

Естетика – наука про чуттєве пізнання світу, про неутилітарне, споглядальне або творче відношення людини до дійсності, обґрунтовує закономірності художнього освоєння дійсності людиною, сутність і форми перетворення життя за законами краси, досліджує природу мистецтва і його роль у розвитку суспільства.

Філософія історії – окреслює закономірності історичного процесу, з'ясовує сенс і спрямованість історії людства.

Філософія культури – досліджує специфіку становлення культури, її сутність і значення, а також особливості і закономірності культурно-історичного прогресу, виміри людського буття;

Філософія релігії – осмислення певної релігійної картини світу, причини історичного походження релігії, її конфесійної багатоманітності тощо;

Філософія права – з'ясовує витоки правових норм, людську потребу у

правотворенні.

Історія філософії – вивчає виникнення і розвиток філософської думки, окреслює перспективи її розвитку.

Виділяють ще праксеологію, філософію мови, філософію науки і техніки, філософію туризму та ін.

Отже, філософія – складне, неоднорідне, гетерогенне утворення, в якому існує сукупність відносно самостійних дисциплін, яким притаманна своя специфіка.

5. Функції філософії.

Головне призначення філософії – допомогти людині мудро та осмислено обрати свій життєвий шлях, визначити ідеали і сенс життя, виробити надійні орієнтири розуміння дійсності, сформувані стратегію відповідальної, продуктивної діяльності. Це передбачає глибоке розуміння закономірностей буття, оволодіння науковими методами пізнання і діяльності, розуміння природи суспільства і основ існування людини у світі. Узагальнюючи цей спектр проблем, можна виділити такі основні функції філософії:

Світоглядна функція – сприяє формуванню цілісності картини світу, уявлень про його будову, місце людини в ньому, принципів взаємодії з оточуючим світом. Філософія розширює і систематизує знання людей про світ, людину, суспільство, допомагає зрозуміти світ як єдину складну систему. Відображуючи ставлення людини до світу, погляди на мету та сенс життя, на зв'язок її інтересів і потреб із загальною системою соціальної та природної дійсності, філософія є підґрунтям соціальної орієнтації людей. Вона визначає світоглядний підхід людей до оцінки явищ і речей, осмислює і обґрунтовує світоглядні ідеали, накреслює стратегію їх досягнення.

Методологічна функція філософії полягає в тому, що вона розробляє основні методи пізнання навколишньої дійсності, виробляє загальні принципи і норми пізнавальної діяльності. Філософія зіставляє й оцінює різні способи пізнавальної діяльності, вказує на оптимальні. Філософська методологія визначає напрям наукових досліджень, дає змогу орієнтуватись у нескінченному розмаїтті фактів і процесів, які відбуваються в об'єктивному світі.

Гносеологічна функція має на меті правильне і достовірне пізнання навколишньої дійсності. Виявляється в розробці системи засобів, методів пояснення, вивчення і перетворення світу. Завдяки теорії філософського пізнання розкривається закономірність природних та суспільних явищ, досліджуються форми просування людського мислення до істини, шляхи і засоби її досягнення, узагальнюються результати інших наук. Оволодіння філософськими знаннями має важливе значення для розвитку культури мислення людини, для розв'язання нею різноманітних теоретичних і практичних завдань.

Аксіологічна функція полягає в оцінці речей, явищ навколишнього світу з погляду різних цінностей – морально-релігійних, соціальних, ідеологічних тощо. Мета цієї функції – бути призмою, крізь яку слід пропускати все непотрібне, некорисне і нецінне. Філософія допомагає людині у визначенні цінностей життя, системи моральних і гуманістичних принципів та ідеалів, смислу життя. Філософія шукає відповіді на гострі питання сучасності, узагальнюючи практичний, інтелектуальний і духовний досвід людства.

Інтегративна функція полягає в об'єднанні практичного, пізнавального і ціннісного досвіду життя людей. Їх цілісне філософське осмислення – необхідна умова гармонійного і збалансованого суспільного життя. Виконуючи цю функцію, філософія в ідеалі прагне охопити, узагальнити, осмислити, оцінити не тільки інтелектуальні, духовні, життєво-практичні досягнення людства в цілому, а і його негативний історичний досвід.

Критична функція філософії в тому, щоб піддавати сумніву навколишній світ та існуюче знання, шукати їх нові риси, якості, викривати протиріччя. Метою є – розширення меж пізнання, руйнування догм, стереотипів, забобонів і модернізація знання, збільшення його достовірності. Завдання критичного мислення – руйнувати, розхитувати догми, застарілі погляди.

Виховна функція – поширювати гуманістичні цінності та ідеали, прищеплювати їх

людині і суспільству, сприяти закріпленню моралі, допомогти людині адаптуватися до навколишнього світу і знайти смисл життя.

Сучасна філософія набуває нової форми за рахунок розширення всіх своїх основних функцій, надання їм актуального теоретичного і практичного змісту. Це пов'язано з подальшою розробкою власне філософських проблем.

Література:

1. Буслинський В. А. Основи філософських знань : підручник / В. А. Буслинський, П. І. Скрипка. – Львів : Новий світ-2000, 2004. – 352 с.
2. Вступ до філософії. Історико- філософська пропедевтика : підруч. для студ. вищих закладів освіти / Григорій Іванович Волинка, Валентин Іванович Гусєв, Іван Васильович Огородник, Юрій Олександрович Федів. – К. : Вища школа, 1999. – 624 с.
3. Джеймс У. Введение в философию / У. Джеймс, Б. Рассел. – М. : Республика, 2000. – 314 с.
4. Каратини Р. Введение в философию / Роже Каратини. – М. : Эксмо, 2003. – 736 с.
5. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук / Олександр Кульчицький. – Мюнхен-Львів : Укр. Вільний ун-т, 1995. – 164 с.
6. Предмет і проблематика філософії : навч. посіб. / за ред. М. А. Скринника та З. Е. Скринник. – Львів : Львівський банківський інститут Національного банку України, 2001. – 500 с.
7. Рижак Л. Філософія як рефлексія духу : хрестоматія / Людмила Віталіївна Рижак. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 537 с.
8. Філософія: предмет, історія, проблеми : текст лекцій / авт кол.: А. Ф. Карась, В. В. Кондзьолка, А. І. Пашук [та ін.]. Ч. 1: Від Стародавнього світу до німецької філософії другої половини XVIII– початку XIX століть. – Львів, 1994. – 230 с.